

До ювілеїв Івана Франка (1856–1916)

УДК 82.09:821.161.2Франко

СУЧАСНЕ ФРАНКОЗНАВСТВО ЯК ПРОБЛЕМА

Роман Мних

roman.mnich@uph.edu.pl

Професор, доктор габілітований (гуманітарні науки)

Директор Інституту неofilології та інтердисциплінарних досліджень

Природничо-гуманітарний університет у Седльце

UPH, Wydział Humanistyczny

Ul. Żytnia 39, 08 110, Siedlce, Polska

Анотація. Висвітлено основні проблеми сучасного франкознавства як однієї з найважливіших ланок українського літературознавства. Сьогоднішнє франкознавство презентують різноманітні наукові дискурси (політичні, соціологічні, лінгвістичні, власне літературознавчі), і у кожному із цих дискурсів власне франкознавча проблематика виходить на рівень проблематики українознавчої у широкому розумінні. Цілий ряд проблем, надзвичайно дискусійних (від зустрічі/незустрічі Івана Франка з Теодором Герцлем у Відні, публікації статті „Поет зради” до ставлення письменника до українського та європейського модернізму), отримують сьогодні зовсім іншу інтерпретацію, котра не є завершеною й тому становить чергову проблему. Окремо розглядаються питання про термінологію сучасного франкознавства.

Ключові слова: Іван Франко, франкознавство, модернізм, дискурс, літературознавча термінологія.

Сьогоднішнє українське суспільство набагато більше, ніж інші європейські спільноти, залежне від сприйняття та функціонування класики в сучасних дискурсах (політичних, релігійних, економічних). Канон літературної класики та його інтерпретація у сучасній Україні має набагато більшу вагу, ніж, скажімо, канон чеської літературної класики у сучасній Чехії, чи навіть польської у Польщі, не кажучи вже про Німеччину, Францію чи Італію. Важко собі уявити, наприклад, щоб сьогоднішнє німецьке суспільство серйозно і масштабно заангажувалось у дискусії щодо масонства Й. В. Гете, тоді як масонський (мулярський) дискурс і його символіка у

Т. Шевченка чи Івана Франка відразу викликають величезну суспільну реакцію, пов'язану із критикою „світової масонської змови”, „жидомасонством” і так далі. Ми можемо навести ряд інших аналогічних прикладів, пов'язаних, скажімо, з оголеним Т. Шевченком, еротикою чи хворобою Івана Франка, коли ці, власне літературознавчі та мистецтвознавчі проблеми трансформуються в українському суспільстві у дискусії суто політичні та ідеологічні. У такий спосіб ідеологічні противники у сьгоднішній Україні намагаються вирішувати свої політичні амбіції чи наміри, що не мають нічого спільного з літературою чи мистецтвом. Зрозуміло, що ні еротичний О. Пушкін чи М. Лермонтов (а такі виразно сексуальні тексти у традиції Івана Баркова в них є, не кажучи вже про масштабний еротичний дискурс), ні оголені класики Західної Європи (від Мікеланджело до Сальвадора Далі) не те, що не провокують політичних дискусій, але і взагалі не викликають у сьгоднішньому світі спеціального зацікавлення.

Причину такої величезної ваги літературної класики в Україні можна пояснювати дwoяко: або як дитячу хворобу незрілого і широко корумпованого українського суспільства, або ж як дуже специфічну рису власне українського шляху розвитку, відмінного від інших європейської країн через специфіку власної історії. У контексті сказаного франкознавство є вельми специфічною проблемою для сучасної української гуманітарної науки, а одночасно і проблемою українського суспільства. Франкознавчі дослідження взагалі у сьгоднішній Україні мають особливе значення, бо з постаттю Івана Франка пов'язують не тільки і не стільки розвиток літературного процесу в Галичині за часів Франца Йосифа, скільки сам процес модернізації тодішнього українського суспільства, розділеного між двома імперіями, і народження модерної української нації. Пов'язують з ім'ям Івана Франка також і початки ідеологічно усвідомлених визвольних змагань за суверенну державу, що синхронно збіглося з виникненням сіонізму як політично зорієнтованої ідеології та аналогічними процесами в інших європейських країнах (Польщі, Чехії, Болгарії тощо), а також у середовищі європейського єврейства.

З іншого боку, через цілий ряд обставин (біографічних, історичних, літературних) постать Івана Франка стала надзвичайно зручною для ріноманітних ідейних та політичних течій, котрі – у переважній своїй більшості – намагались не стільки адекватно зрозуміти суть творчого доробку письменника, скільки адаптувати

його ідеї до власної програми і власної ідеології. Цей процес почався ще за життя Івана Франка, але почав працювати на повну силу після його смерті. Для радянської ідеології саме Іван Франко виявився одним із найзручніших класиків (набагато зручнішим, скажімо, ніж Тарас Шевченко), оскільки його творчість відображала становлення робітничого руху в Галичині (перший за часом пролетарський дискурс в українській літературі), Поет перекладав К. Маркса, сидів у тюрмі. Саме тому наступною величезною проблемою сучасного франкознавства є той факт, що впродовж багатьох років – а почасти і до сьогодні – постать Івана Франка закривала собою десятки (якщо не сотні) інших діячів культури та літератури Галичини, котрі, як правило, оголошувались раніше „буржуазно-націоналістичними”, а пізніше вже демократичними чи патріотичними діячами, хоча їх роль в окремих сферах культурного життя Галичини була не меншою, ніж роль І. Франка. Така ситуація була дуже вигідною для колишнього радянського літературознавства, котре практично нехтувало справжньою історією Галичини за часів Франца-Йосифа, і при читанні франкознавчих досліджень мимоволі складалося враження, що в Галичині від 70-х років XIX століття до початку XX століття Іван Франко був єдиною постаттю, що мала правильну, „прогресивну” позицію у боротьбі як за соціальну справедливість галичан, так і за державну незалежність русинів (українців). Спроби захистити і виправдати позицію Івана Франка буквально в усіх його суперечках, дискусіях, сумнівах – від стосунків з трьома Михайлами (Драгомановим, Павликом і Грушевським) через різноманітні суперечки з польським та єврейським середовищами, аж до дискусій з Лесею Українкою чи молодомузівцями – не прояснювали основного: суті самої трагедії письменника. А сьогодні ми вже поза всяким сумнівом можемо говорити про те, що життя Івана Франка і його дійсно титанічна праця були для самого письменника фатальною трагедією у всьому: від суспільної позиції і стосунків із Церквою (як греко-католицькою, чи римо-католицькою, так і православною) до сімейного щастя. І наскільки причиною цієї трагедії був сам Іван Франко з його характером, вдачею і світоглядом, а наскільки, навпаки, спричинились до трагедії незалежні від письменника обставини – все це питання, на котрі сьогоднішнє франкознавство однозначної відповіді не дає. Як бачимо, впродовж історії кожна суспільна група вибирала із творчої спадщини Івана Франка те, що

їй найбільше пасувало ідеологічно, і відповідно інтерпретували. Цей процес триває до сьогодні.

Серед українських інтелектуалів не бракувало різних оцінок творчого доробку Івана Франка, як і різних оцінок його ролі у духовному житті українців. Письменник оголошувався або атеїстом, або глибоко віруючою людиною; або продовжувачем традицій Тараса Шевченка, або ж – навпаки – таким, що заперечував певні аспекти дотихчасового розвитку української літератури, пропонуючи нові шляхи. Радикально цю проблему представив Євген Маланюк, з характерною для нього відвертістю описуючи трагедію Івана Франка:

І Шевченко і Франко народилися в одному столітті, але це не перешкодило їм бути в історії нашої культури найбільш яскраво вираженими протилежностями... Коли Шевченка, мимо його досить своєрідного відношення до Бога і християнства, можна все ж таки віднести до людей середньовіччя – до людей готики, то Франка з його Файербахівською релігією матеріалізму, з „розумом владним без віри основ”, з „ненавиджу тебе Беркуте”, – треба віднести до людей аналітичного інтелекту *fin de siècle*'я, до людей барока... Коли дух Шевченка з його вибухово-вулканічною скупченістю може бути названий вертикальним, то справді тисячесильний по енергії, необмеженого масштабу розум Франка, що охопив всі ділянки українського культурно-політичного життя, в цій своїй двохмірній ненаситимості, – може бути названий – горизонтальним. Шевченко і Франко, може як ніхто інший, символізують собою два види розумів: Vernunft (в нашій мові немає дублікату) і Verstand („розмірк”), синтетичний і дискурсивний. Певно, цей останній рід розуму мав на думці Франко, пишучи про „розум владний без віри основ” – розум „поміркований”, статичний, неокрилений... Бога не хотів знати Франко майже ціле своє трудне й таке трагічне життя. Застерігаюся, – Бога не конфесіонального, не детермінованого яким будь культом. А того Бога-Духа, що вдихує в глину „дихання життя”. Франко нелюдськими зусиллями змагався замінити це дихання духа – диханням розуму, життя своє. Істоту свою духову він різав на шматки для цього... Вихований на ідеях свого віку, фанатично повіривши в єдиноспасенну універсальність, скажу так, матеріалістичного антропоморфізму тодішнього – зненавидів і він всі інші ідеї з тією запеклістю і консеквентністю, на які була здібна його волева невичерпно-енергійна натура. Все що було *над, über*, він ідентифіковував з ворогами, які стояли *над* лише фізично. Воюючи проти „панів” і „царів”, він немилосердно нищив *Панськість* і *Царственність* у всьому [7, с. 2–5].

Коли ми сьогодні говоримо про *критичне* (у кантівському сенсі слова) ставлення до спадщини Івана Франка, то, звичайно, йдеться не про те, щоб применшувати чи піддавати сумніву дійсно титанічну роль і важливе значення Івана Франка у культурному процесі Галичини. Йдеться про інше – про наукове дослідження історичного тла та суспільного контексту життя та творчості великого українського письменника і публіциста, тла, на котрому буде видно поряд із Іваном Франком десятки інших суспільних діячів, учених та письменників Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття – русинів, поляків, євреїв. Пам'ятаймо, що для них всіх Галичина була батьківщиною, і кожен з них по-своєму і на своєму місці вибудовував проект кращого галицького майбутнього. І звичайно, ані І. Франко, ані інші представники галицької інтелігенції кінця ХІХ – початку ХХ століття (поляки, євреї, русини, вірмени) не передбачали ні трагедії голокосту, ні наслідків другої світової війни, тому для розуміння їхньої позиції щодо, наприклад, єврейського питання потрібне розуміння іншої історичної перспективи, ніж та, що її ми маємо сьогодні.

Що стосується самого І. Франка, то особистість цього автора та його тексти в культурно-історичному процесі Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття дедалі більше привертають увагу дослідників, і не тільки українських, але й австрійських та польських з багатьох причин, серед яких дві заслуговують на особливу увагу. З одного боку, це значення творчості видатного українського автора у різних площинах суспільної структури того часу, а з другого боку, це зростання інтересу до феномену австро-угорської Галичини часів Франца Йосифа. У цьому контексті І. Франко є надзвичайно цікавою постаттю, і то не тільки і не стільки як поет чи письменник, скільки як політичний діяч і публіцист епохи європейського модернізму. Натомість поетична і художня творчість Івана Франка практично до 90-х років минулого століття розглядалась майже виключно у реалістично-позитивістичній парадигмі, чому сприяли не тільки публікації радянських франкознавців, але й розвідки та загальний підхід до оцінки творчості з боку незалежних українських дослідників – чи то галицьких авторів до 1939 року, чи представників діаспори після 1945 року (Варто зауважити, що навіть таке міжвоєнне видання, як *Українська Загальна Енциклопедія* трактувало Івана Франка як „першого реаліста у Галичині” та послідовника Еміля Золя [15, с. 1075]. Так само, тобто як „революційний демократ, соціаліст і

реалістичний письменник”, функціонує Іван Франко й у сучасних західноєвропейських виданнях, свідченням чого є гасло про письменника у найновішій німецькій літературній енциклопедії Брокгауза [20, с. 258]). На такій інтерпретації немало заважили як широко відомі декларації самого І. Франка у його вірші „Декадент”, текст якого презентував самовідмежування автора від усякого декадентства (знамениті рядки з цього вірша – „Який я декадент? Я син народа, // Що вгору йде, хоч був запертий в льох” – стали взагалі поряд із „каменярем” своєрідним „штампом” для характеристики І. Франка, особливо в радянський період історії України), так і не менш відомі виступи письменника проти Остапа Луцького, у статті „Маніфест "Молодої Музи"” і особливо у вірші „О. Люнатикові”, де О. Луцького І. Франко декларативно обізвав „малпою” (ці слова Івана Франка варті того, щоб їх повторити: „Правда, синку, я не геній...// Ех, якби я геній був!..// Я б вам душі переродив, // Я б вам випрямив хребти, // Я б мужів з вас повиводив – // Навіть з малп таких, як ти!”). У такому контексті очевидним стає сприйняття Івана Франка як поета і письменника анти-модерністичного, хоча цілком зрозуміло, що так чи інакше модернізм наклав печать свого духу на творчість І. Франка, бо письменник біографічно належав до епохи модернізму як історичного часу (у цьому плані див.: [17]), про що детальніше ми скажемо нижче.

Можливо, ми ще й до сьогодні не усвідомлюємо в повному обсязі, наскільки всі ми є дітьми, внуками чи правнуками модернізму, і наскільки покоління Івана Франка – а він особисто через власний хребет – ламало сімейні вогнища традиційного суспільства, торуючи шлях для модернізму. З іншого боку, можна припустити тезу, що модернізм ламав і самого І. Франка, але не зломив: частково надломив, хоча до надлому спричинився не тільки модернізм, а самому надломові І. Франко протиставив вступ до поеми „Мойсей”, писаний до народу „замученого” і „розбитого” – тема абсолютно не модерністична. Але Іван Франко прямо і так би мовити *in statu nascendi* спричинився до осмислення трьох „підвалин” (передумов) європейського модернізму: він віддав данину марксизмові, задумувався над успіхом і трагедією Фрідріха Ніцше та поклонився психоаналізу З. Фрейда у вигляді цілих пасажів у трактаті „Із секретів поетичної творчості”, пасажів, що були лише добросовісними конспектами статті одного з найздібніших учнів З. Фрейда – Ісидора Задгера (1867–1942) (див.

про це докладніше: [8]). Нагадаю тільки, що стаття І. Задгера була надрукована відомим часописом „Die Zeit” у трагічному для І. Франка травні (1 травня) 1897 року [26], а через тиждень після цієї психоаналітичної публікації, 8 травня, цей же ж часопис друкує фатальний для Поета текст – „Ein Dichter des Verrathes” („Поет зради”). Цей памфлет І. Франка можна теж інтерпретувати як своєрідний „ніцшеанський” модерністичний маніфест, виступ проти корифеїв, богів літературного олімпу та романтичної класики з покликаннями на модерністичних кумирів (Г. Брандеса).

Іван Франко, зрозуміло, найближче стояв до німецькомовного та польськомовного модерністського дискурсу – це було зумовлено культурою, у якій виростав письменник, та базовою освітою, котру І. Франко здобував у Дрогобичі, Львові та Відні. Але діалог Івана Франка з європейським модернізмом органічно доповнювався дискусією письменника з „Молодою Музою” – угрупованням, що презентувало український модерністичний рух у Галичині. Ця проблематика стала свого часу темою дослідження у відомій монографії австрійського україніста Стефана Сімонека. Оскільки мені довелося працювати над виданням українського перекладу цієї книжки, то дозволю собі скористатись матеріалом передмови, що її я писав, редагуючи монографію [9].

Зазначу відразу, що дослідження Стефана Сімонека, професора Інституту Славістики Віденського університету, прийшло до україномовного читача трохи запізно. Слід відмітити – і на цьому наголошував неодноразово сам автор у розмовах про видання українського варіанта монографії – що це франкознавче дослідження писалось у кінці минулого століття, тому воно у плані методологічному відображає тенденції, актуальні для німецькомовного літературознавства у 80–90-ті роки ХХ століття. Монографія Стефана Сімонека видана як 23-й том відомої серії „Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte” (Reihe A: „Slavistische Forschungen”) [27]. З часу публікації книжки німецькою мовою минуло майже 20 років, протягом яких, зрозуміло, ні франкознавство, ні тим паче дослідження модернізму не стояли на місці. Більше того – саме в останні роки, і не тільки в українському культурному середовищі, але й європейському, ми спостерігаємо зростання особливого інтересу до особи і творчості Івана Франка, а також певні спроби реінтерпретації семантичного і символічного змісту ідейно-естетичної парадигми європейського модернізму (Серед сотень публікацій, присвячених модернізмові,

варто особливо зазначити три позиції; по-перше, це монографія, присвячена німецькомовній літературі епохи модернізму [16]; по-друге, це спеціальне дослідження про Віденську модерну, з котрою І. Франко був на різні способи пов'язаний чи не найтісніше (досить згадати тут ім'я Германа Бара, з яким листувався український письменник) [21]. Нарешті назвемо узагальнююче гасло про модернізм і модерну в новій німецькій енциклопедії естетичних термінів та понять [18]. Тут же зацікавлений читач знайде майже повну сучасну бібліографію проблеми).

Саме у рік публікації (1997) німецькомовної монографії Стефана Сімонєка стався своєрідний перелом при інтерпретації згаданої проблематики у франкознавстві. Тоді з'явилися відразу три знакові монографії про український модернізм, у яких так чи інакше, але зовсім з інших, неординарних позицій інтерпретувалась творчість Івана Франка. Крім монографії австрійського автора, це були також дві публікації українських дослідників: книжка Тамари Гундорової „ПроЯвлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація” (Львів, видавництво „Літопис”) [3] (видання перероблене і доповнене 2009 року у київському видавництві „Критика” [4]) та книжка Соломії Павличко „Дискурс модернізму в українській літературі” (Київ, видавництво „Либідь”) [10] (у 1999 вийшло перероблене та доповнене видання [11], а в 2002 – перевидання монографії [12]). Через рік, у 1998-му вийшла друком монографія про український модернізм польської дослідниці Агнешки Корнієнко, у якій теж збірка І. Франка 1886 року „Зів'яле листя” розглядалась як „awangardowe dzieło”, незважаючи на згадуване вище відхрещування самого І. Франка від модернізму (декадентства) у вірші „Декадент”, на що слушно звертала увагу авторка [19, с. 44]. З того часу у франкознавчих дослідженнях проблема модернізму чи, кажучи словами сучасного літературознавства, *модерністичного дискурсу* Івана Франка, розглядалась досить часто і стала вже *common place* у нинішніх франкознавчих розвідках. Зрештою, навіть найкращу на сьогодні біографію Івана Франка, написану істориком Ярославом Грицаком [2], теж можна назвати модерністичним проектом, а зважаючи на те, що події із життя поета автор допровадив у своєму зображенні тільки до 1886 року, ми можемо говорити про *незавершений* модерністичний проект. У річниці зазначених проблем модерністичний дискурс Івана Франка сьогодні широко досліджується як на рівні текстів письменника, так і на рівні

своєрідних деконструкцій його біографії, чого найкращим прикладом, власне, і може бути згадана книжка Я. Грицака.

Цілком очевидно, що питання про ставлення Івана Франка до європейського модернізму взагалі й українського зокрема треба розглядати та інтерпретувати в історичному контексті становлення самої ідейно-естетичної парадигми модернізму. Книжка Стефана Сімонєка у цьому плані теж була піонерською, бо у ній вперше у франкознавстві узагальнювалась дискусія І. Франка з поетами Молодої Музи та інтерпретувались найважливіші слов'янські контексти щодо семантичної образності західноєвропейського модернізму. Українські дослідники продовжували й доповнювали висновки австрійського франкознавця, спочатку досить обережно, а пізніше навіть декларуючи та аналізуючи певні елементи в текстах Івана Франка вже як суто і виключно модерністичні. Щоправда, перед франкознавцями, котрі осмислювали постать Івана Франка як *цілого чоловіка*, стояла проблема поєднання офіційних антимодерністичних виступів письменника з проявами явно модерністичних тенденцій у його творах.

При цьому антимодерністичні настрої, що відображали суперечливу постать письменника, дослідники знаходили навіть у приватній кореспонденції письменника. Так, свого часу Соломія Павличко, коментуючи лист Івана Франка до Ватрослава Ягича, присвячений творчості Ольги Кобилянської, зауважила, що за ілюзією об'єктивності ховається „непримиренний антимодернізм” Івана Франка: „Франко вважає, що „модерні способи вислову” принесені в Україну ззовні, принесені принагідно й, по суті, не дали „здорових” плодів. Подибуємо також знайоме моралізаторство, поділ усього на здорове і нездорове, занепадницьке. І „ми” це знаємо. Серед „принагідних” джерел особливу зневагу автора викликає Ніцше. „Немодерністичність” Франка особливо очевидна з оцінки Ніцше – і сам німецький філософ неглибокий, та ще й Кобилянська зрозуміла його неглибоко” [12, с. 76–77].

Але одночасно дослідники констатували, що абсолютно модерністичні тенденції на рівні образів, символів, мотивів чи навіть заголовків творів присутні у Івана Франка, так би мовити, тотально. Згадаймо хоча б драму „Сон князя Святослава” (модерністичне сприйняття драми як сну (див. про це: [22])), або такі новели, як „Сойчине крило” (текст наскрізь модерністичний: від підзаголовка – „Із записок відлюдька” – до символіки кольору і чисел) чи „Як Юра Шикманюк брів Черемош” (архетипічна

боротьба святого Георгія зі змієм та одночасно модерністичне змагання двох ангелів – чорного та білого). До цього можемо додати численні містичні елементи у творах І. Франка як такі, що свідчать про модерністичні тенденції часу, далі масонсько-мулярський дискурс („Борислав сміється”), еротизм („Великий шум”) – все це зближує парадигматично Івана Франка з модерністами його часу. Не кажучи вже про лектуру письменника, відображену в сотнях рецензій (від Ф. Ніцше до Макса Нордау), та його особисті контакти. У поетичній творчості Івана Франка переломно-модерністичною стала збірка „Зів’яле листя”, мотивна структура якої так докладно проінтерпретована у монографії С. Сімонєка. Тамара Гундорова у цьому ж контексті зауважувала:

„Зів’яле листя” аналізує декаданс і водночас розгортає його в українській літературі. Недаремно слідом за „Зів’ялим листям” з’являється „З теки самоубийця” Петра Карманського, де лірична сповідь так само прагне набути культурософського підтексту – самопізнання декадентської „душі”, перейнятої амбівалентними, нігілістичними, еротично-метафізичними, апокаліптичними чуттями і настроями [5, с. 309].

Модерністична парадигма як домінанта часу проявила себе не тільки у текстах Івана Франка, але й у його життєвих ситуаціях, контактах, політичній діяльності: чи будемо мати на увазі модерний націоналізм, чи ставлення до єврейства і сіонізму (у цьому аспекті див.: [23; 25; 24]), а то й до конкретних діячів цього руху – Теодора Герцля, Мартіна Бубера, Георга Брандеса, чи дискусії з Лесею Українкою, чи скандальний виклик Адамові Міцкевичу 1897 року, чи навіть стосунки з Михайлом Драгомановим, чи, зрештою, мовну еволюцію самого письменника. Серцевиною життя та творчості Івана Франка стало глибинне внутрішнє протиріччя між бажаним та дійсним, можливим та реальним – від протиріччя у ставленні до самого себе та до Русі-вітчизни до внутрішньої психологічної шарпанини з померлим Михайлом Драгомановим – то повне зречення вчителя, то майже прохання про пробачення аж до містичних візій з колючим дротом, котрим М. Драгоманов нібито скручує руки Поета. Це протиріччя поет відчував вже на початку свого життя, коли у пророчому вірші 1881 року „Догорають поліна в печі” про цю війну з самим собою писав:

Та з собою самим у війні
Не простояти довго мені.

Саме тому нам видаються вельми справедливими та резонними висновки Тамари Гундорової про те, що „постать Івана Франка в українській культурі чи не найбільшою мірою вимагає психоаналітичного прочитання”: „Він „убив” свого двійника, автора і водночас героя „ліричної драми”, літературним актом містифікуючи в передмові до „Зів’ялого листа” перманентно переживану смерть власного „я”. Він пов’язав міт про Каменяра з архетипом „живопоховання” і сублімував свої найідеальніші почування в материнському образі світової гармонії. Зрештою, амплітуда коливань „вершин” і „низин” людського духу – від атеїзму до гностицизму, від ідеалізму до натуралізму – визначала дуалістичну основу його світобачення” [5, с. 15] (цікаву інтерпретацію роздвоєння Івана Франка запропонував також Григорій Грабович [1]).

Узагальнюючи ставлення Івана Франка до модернізму, ми можемо сьогодні сказати, що це ставлення парадигматично подібне до ставлення Гете до романтизму: глибокі внутрішні суперечності та дискусії з молодшими сучасниками, попри біографічно-духовну належність до епохи. Зрозуміло, що історичні передумови ставлення І. Франка до модернізму визначаються вже згаданим вище фактом: роки його життя збігаються з епохою модернізму в історії європейської – і що для нас особливо важливо – австро-угорської модерні. Узагальнюючи можливі варіанти ставлення Івана Франка до модернізму, ми можемо виокремити принаймні три відповіді на це питання: 1) Іван Франко ставився до модернізму негативно, критикував модерністичні тенденції як в українській, так і в європейській літературі, вважав модерністичні мотиви та поетичні форми занепадницькими; 2) Іван Франко, попри свою критику, все ж таки розумів значення модернізму в культурно-естетичній парадигмі європейської історії кінця ХІХ – початку ХХ століття; 3) Іван Франко свідомо критикував модерністів, натомість несвідомо сам писав і творив як автор-модерніст. І як це не парадоксально, кожна із цих відповідей може знайти своє підтвердження у текстах письменника, у цьому полягає внутрішня єдність та суперечливість постаті Івана Франка (очевидно, зовсім окрему тему становить інтерпретація ставлення Івана Франка до так званого *католицького* модернізму, пор.: [6]).

Проблема модернізму у творчості Івана Франка провокує таке важливе питання, яким є текстуальний аналіз творчого доробку письменника, тобто джерела та контексти, пов’язані з написанням

творів. Зрозуміло, що наявні сьогодні видання та багатотомники Івана Франка не стільки допомагають, скільки ускладнюють вивчення цієї проблеми: або через купюри у текстах, або через замовчування певних контекстів, передусів західноєвропейських та національних (українських). У руслі сказаного, зрозуміло, постає питання про можливі методологічні стратегії у дослідженнях спадщини Івана Франка, бо, очевидно, що найпоширеніший у філології чи історії цитатний метод у нашому випадку не завжди розв'язує проблему, оскільки практично для будь-якого твердження Івана Франка можна знайти у текстах письменника чи у текстах спогадів про нього дві (або навіть і більше) протилежні за змістом цитати. До цієї проблеми долучається також проблема мовної еволюції письменника, пов'язана з тим, що І. Франко переписував або перекладав свої тексти, змінюючи не тільки мову, але й зміст.

Таким чином, стає зрозумілим, наскільки важлива проблема наукового видання текстів Івана Франка, яка не тільки не розв'язана в сьогоднішній українській ситуації, але й очевидно, не буде розв'язаною в найближчому майбутньому. Оголошене свого часу президентом Віктором Ющенком стотомове видання не тільки нереальне через різні причини, над цим проектом просто ніхто не працював і, наскільки мені відомо, не працює. Думаю також, що з постаттю Івана Франка пов'язаний так званий український „страх перед власною історією”, тобто однобічне трактування певних історичних подій чи фактів історико-літературознавчого процесу. Адже сьогоднішньому українському літературознавству потрібні не стільки ідеї, котрих воно через доступ до інформації має понад міру, а знання історії, лозунг „назад! до історії!” (його можна було б окреслити як *ad fontes*, але проблема у тому, що джерела розуміються по-різному). Будь-яка боротьба ідей перетворюється у звичайну нісенітницю, коли нехтують засадничими історичними фактами і коли ми маємо справу з надінтерпретаціями, тому що вихідними положеннями стають згори взяті ідеї. У франкознавстві таких інтерпретацій не бракує через інтердисциплінарний характер доробку Івана Франка, у якому ми маємо публікації з zakresу, наприклад, статистики, економії, навіть біології, не кажучи вже про історію, фольклористику чи літературознавство. Своєю титанічною працею письменник „закривав діри” у багатьох галузях тодішнього україномовного наукового дискурсу, але, зрозуміло, що ці публікації на сьогоднішній день повинні вивчатися в історичному контексті того часу.

Як я уже сигналізував на початку, франкознавча проблематика в українському сіспільстві переростає у проблематику суспільну та ідеологічну. І щоби франкознавчі дослідження залишались у межах наукового дискурсу, не переходячи межу популярно-ідеологічних штампів, потрібні принаймні дві речі. По-перше, згадане вище видання корпусу текстів Івана Франка, вивіреніх і без купюр. І по-друге, справжній історично-контекстуальний підхід до вивчення та інтерпретації цих текстів із чітко означеним об'єктом дослідження. Таке означення повинно враховувати відповідь на питання, що ж ми досліджуємо: чи ми вивчаємо причини та джерела повстання тексту, чи ми вивчаємо рецепцію і реакцію спільноти Галичини на текст Івана Франка, чи ми, врешті, намагаємося на базі тексту досліджувати ментальність автора, його світогляд, ідейну чи політичну позицію. Без такого розмежування та історичного підходу франкознавчі проблеми переростають у ідеологічні чи популістські гасла, що не мають нічого спільного зі справжньою наукою. Зрозуміло, що пропонований підхід безпосередньо пов'язаний із базовими проблемами епістемології сучасного літературознавства, з питаннями про те, як будується літературознавство сьогодні і якими мовами (науковими дискурсами) воно послуговується. Завужуючи цю проблематику до конкретних проблем, ідеться, по суті, про відповіді на два питання:

1) принципова відмінність мови об'єкта дослідження і мови наукового опису цього об'єкта (згадаймо, що кожен літературний твір є передусім мовним висловлюванням – отожд йдеться про відмінність мови, якою написаний твір, від мови (наукового дискурсу), якою ми описуємо твір, мови інтерпретації);

2) друге питання не менш важливе – це питання адекватності термінології і понять, котрими ми оперуємо щодо об'єкта дослідження, тобто наскільки терміни і поняття відповідають реальній інтенції твору.

Власне з такої епістемологічного точки зору я би і хотів висловити ще кілька думок про сучасне франкознавство, адже якщо йдеться про опис та вивчення спадщини Івана Франка, то – цілком очевидно – що однією із найповажніших проблем франкознавства була і залишається проблема понять і термінів, за допомогою яких ми будуємо свій науковий дискурс. Ця проблема існувала у франкознавстві вже від перших публікацій, присвячених Іванові Франку, оскільки в них йшлося про сприйняття текстів І. Франка у межах прийнятих на той час наукових парадигм (літературознавчих

передусім, оскільки перші відгуки були саме літературознавчого характеру). Проблема термінології, до речі, надзвичайно цікава, коли ми будемо досліджувати 1874 і 1875 роки – час перших публікацій творів Івана Франка під псевдонімом Джеджалик (до речі, я не знайшов задовільної інтерпретації щодо історії цього псевдоніма; див. версію щодо виникнення цього псевдоніма: [14, с. 97–99]), це вірші („Моя пісня”, „Божескость людського духа”, „Отъезд Гуцула”, „Стих на честь Іосифа Сембратовича”), переклад з „Фауста” Гете і перша редакція повісті „Петрії і Довбощуки”. Вже на самому початку творчості І. Франка постає комплекс проблем, які будуть переслідувати поета все життя (проблема галицького єврейства, Адам Міцкевич, життя русинів), і цей комплекс проблем пов’язаний з тим науковим дискурсом, поняттями та термінами, за допомогою яких, з одного боку, сам І. Франко „відображає” дійсність, а з іншого боку, ми можемо описати перші твори Івана Франка. Причому деякі з цих текстів до сьогодні залишаються поза увагою дослідників, наприклад вірш „Наперед”. У цьому творі, вже у 1875 році, як у гірчичному зерні, відобразилося ставлення Івана Франка до А. Міцкевича, польсько-русинський конфлікт того часу, А. Міцкевич названий декілька разів у тексті, котрий по суті є парафразою „Оди до молодості” самого А. Міцкевича.

Так ми стикаємось із аксиологічним підходом до франкознавчої термінології, що він (підхід) у свою чергу впирається в проблему ставлення І. Франка до явищ культури, діячів культури та історії, своїх сучасників. Сьогодні ніхто з дослідників-франкознавців не пише прямо про те, що немає практично таких постатей чи явищ, щодо яких у Івана Франка була б однозначна думка. Про все Поет висловлювався залежно від ситуації, чи про Т. Шевченка, чи про А. Міцкевича, не кажучи про сучасників (Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського, Михайла Павлика, Василя Щурата). Свого часу Г. Грабович висловив пропозицію називати таке явище *валенродизмом* – наскільки цей термін адекватний, важко сказати однозначно (Т. Гундорова пропонує термін *двійництво*). Проблема франкознавчої термінології переслідує сьогодні кожну франкознавчу конференцію чи семінар – досить глянути на програму таких зустрічей, щоб почати розмірковувати над питанням, наскільки запропоновані сьогоднішніми дослідниками терміни та поняття адекватні для Івана Франка; особливо, якщо ми звернемо увагу на чудернацькі поєднання українських, англійських, латинських та грецьких

коренів у запропонованих термінах чи то суміш – майже в дусі Молотова – когнітивної психології з політикою. Обмежуючись виключно художньою та літературознавчою творчістю Івана Франка, можна виокремити три основні тенденції, котрі ми спостерігаємо у сучасному франкознавстві з огляду на зазначену термінологічну проблематику. Інакше кажучи, умовно ми можемо говорити про три групи термінів, якими послуговуються сьгоднішні франкознавці, описуючи та вивчаючи досвід Івана Франка.

По-перше, це терміни і поняття так званої історичної поетики, характерні для академічних підручників, знані І. Франкові (він послуговувався такими термінами сам) – стиль, жанр (гатунок), поема, повість, метафора, символ тощо. Ця термінологія функціонує і сьогодні у франкознавстві. По-друге, це терміни так званої онтологічної поетики, тобто поняття, взяті з текстів Івана Франка, але такі, котрі у текстах Поета не були термінами, інакше кажучи, це образи чи метафори Івана Франка, що їх сучасне франкознавство використовує вже як терміни. Найяскравіший приклад – це поняття „цілий чоловік”, історія якого дуже цікава і може бути наочним прикладом нашої проблеми. До цього ж типу понять можна зарахувати такі поняття, як каменярь, вічний революціонер, стереометрична інтерпретація (див.: [13]) як теорія рецепції тексту („Борис Граб”), терміни із трактату „Із секретів поетичної творчості”. Нарешті, третя група термінів – це спроби перенесення у франкознавство понять і термінів сучасної епістемології, спроби адаптувати поняття сучасної теорії літератури до творчості Івана Франка. Тут найбільше сумнівів та проблем, бо йдеться про згадану вище адекватність тексту, який ми досліджуємо, до наукового дискурсу самого дослідження (феноменологія, екзистенційні маркери, екзистенційно-феноменологічний простір і екзистенційно-феноменологічна інтерпретація, „екзистенційна онтологія”). Усі наведені приклади свідчать, наскільки поважною проблемою для дослідників є франкознавча термінологія.

У сьгоднішні часи страхолить поза справами, що від філологів чи філософів не залежать (війна, економічна криза, відсутність держаної політики щодо наукових досліджень тощо), звернення і осмислення такої постаті, як Іван Франко, видається цілком виправданим. При тому очевидно, що з І. Франка не можна сьогодні чинити ані лікаря, що ставить правильний діагноз для основ української суспільності, ані аптекаря, що продає протиотруту до

всякого роду *boa constrictor*'ів – чи то з болота українського, чи з болота європейського – ба навіть з російського. Можна, звичайно, прочитувати у деяких текстах письменника містичні прозріння у майбутнє, але ми мусимо пам'ятати, що між нами та Іваном Франком – екзистенціальний досвід понад століття. І без урахування цього досвіду (часами прикрого та гіркого) неможливе розуміння самого Івана Франка з його болями, мріями, проектами та ідеями.

1. *Грабович Г.* Триптих про Франка / Григорій Грабович // *Тексти і маски.* – К. : Критика, 2005. – С. 87–152.
2. *Грицак Я.* Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Ярослав Грицак. – К. : Критика, 2006. – 632 с.
3. *Гундорова Т.* Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Тамара Гундорова. – Львів : Літопис, 1997. – 297 с.
4. *Гундорова Т.* Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму : [монографія] / Т. Гундорова. – Вид. 2-ге, перероб. та допов. – К. : Критика, 2009. – 447 с.
5. *Гундорова Т.* Франко не Каменяр. Франко і Каменяр / Тамара Гундорова. – К. : Критика, 2006. – 352 с.
6. *Кияс З.* Католический модернізм начала XX века / о. З. Кияс, А. Горелов // *Католическая энциклопедия* : в 5 т. Том III. М–П. – М. : Изд-во Францисканцев, 2007. – С. 495–499.
7. *Маланюк Є.* В пазурах раціоналізму (До трагедії Франка) / Євген Маланюк // *Студентський вісник.* – Прага, 1927. – № 5–6. – С. 2–6.
8. *Мних Р.* Іван Франко і єврейство / Роман Мних // *На перехресних стежках. Іван Франко та єврейське питання у Галичині / упорядкували Алоїз Вольдан і Олаф Терпіц.* – К. : Критика, 2016. – С. 13–34.
9. *Мних Р.* Іван Франко і модернізм / Роман Мних // *Simonek S.* Іван Франко і „Молода Муза”: сором'язливі та декларовані модерністи у Галичині кінця 19 – початку 20 століття / *Stefan Simonek ; red. R. Mnich ; przekł. J. Prochaško.* – Siedlce, Wien : ELPIL, 2012. – S. 7–14. (*Colloquia Litteraria Sedlcensia; Tom 8*).
10. *Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі / Соломія Павличко. – К. : Либідь, 1997. – 360 с.
11. *Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі / Соломія Павличко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 1999. – 447 с.
12. *Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі / Соломія Павличко // *Теорія літератури.* – К. : Основи, 2002. – С. 20–423.
13. *Стереометрія тексту: студії над поетичними творами Івана Франка / М. Барабаш, В. Неборак, Б. Тихолоз, Н. Тихолоз ; упоряд. та наук. ред.*

- Богдан Тихолоз. – Львів : [б. в.], 2010. – 286 с. – (Франкознавча серія; вип. 14).
14. *Тихолоз Б.* Філософська лірика Івана Франка: Діалектика поетичної рефлексії : [монографія] / Богдан Тихолоз. – Львів : [б. в.], 2009. – 320 с. – (Франкознавча серія; вип. 12).
  15. Українська Загальна Енциклопедія. Книга знання в 3-ох томах. Том третій. С–Я. – Львів; Станиславів; Коломия : Рідна школа, SA. – 743 с.
  16. *Fähnders W.* Avantgarde und Moderne 1890–1933 / Walter Fähnders. – Stuttgart; Weimar: Verlag J. B. Metzler, 1998. – 318 S.
  17. *Heibrink L.* Die Moderne als Projekt der historischen Zeit / Ludger Heibrink // Konzepte der Moderne / Hrg. von Gerhart von Graevenitz. – Stuttgart; Weimar : Verlag J. B. Metzler, 1999. – S. 544–564.
  18. *Klinger C.* Modern/Moderne/Modernismus / Cornelia Klinger // Ästhetische Grundbegriffe. Historisches Wörterbuch in sieben Bänden. Band 4. – Stuttgart; Weimar : J. B. Metzler, 2002. – S. 121–167.
  19. *Korniejenko A.* Ukraiński modernizm. Próba periodyzacji procesu historycznoliterackiego / Agnieszka Korniejenko. – Kraków : Universitas, 1998. – 319 s.
  20. Literatur. Schriftsteller, Werke, Epochen, Sachbegriffe ; 3. Auflage / Herausgegeben von der Lexikonredaktion des Verlags F. A. Brockhaus. – Mannheim : Brockhaus, 2007. – 959 S.
  21. *Lorenz D.* Wiener Moderne / Dagmar Lorenz. – Stuttgart; Weimar : Verlag J. B. Metzler, 2007. – 230 S.
  22. *Mnich R.* Between Fairytale and History: the Image of Prince Sviatoslav in the Dramatic Fairytale by Ivan Franko “The Dream of Prince Sviatoslav” / Roman Mnich, Oksana Blashkiv // Theatre et drame musical : Revue Européenne Bilingue. Société Internationale d’Histoire Comparée du Théâtre, de l’Opéra et du Ballet. Publication semestrielle. – 2005. – № 6. – P. 49–58.
  23. *Mnich R.* Iwan Franko und Theodor Herzl: Über eine nicht stattgefundene Begegnung in Wien im Winter 1893 / Roman Mnich // Wiener Slavistisches Jahrbuch. – Wien, 2009. – Band 55. – S. 235–243.
  24. *Mnich R.* Иван Франко и еврейство / Roman Mnich // МОПІЯ : Альманах общественной организации „Общинный дом еврейских знаний Мория”. – Одесса, 2011. – № 12 (5771). – С. 105–118.
  25. *Mnich R.* Иван Франко і єврейство / Roman Mnich // Wiener Slavistisches Jahrbuch. – Wien, 2010. – Band 56. – S. 99–108.
  26. *Sadger I.* Seelentiefen / I. Sadger // Die Zeit. – Wien. – Nr. 135. – Samstag, 1. Mai 1897. – S. 70–72.
  27. *Simonek S.* Ivan Franko und die „Moloda Muza”. Motive in der westukrainischen Lyrik der Moderne / Stefan Simonek. – Köln; Weimar; Wien : Böhlau Verlag, 1997. – 446 S.

СОВРЕМЕННОЕ ФРАНКОВЕДЕНИЕ КАК ПРОБЛЕМА

Роман Мних

roman.mnich@uph.edu.pl

*Профессор, доктор хабилитированный (гуманитарные науки)
Директор Института нефилологии и интердисциплинарных исследований
Естественно-гуманитарный университет в Седльце
UPH, Wydział Humanistyczny
Ul. Żytnia 39, 08 110, Siedlce, Polska*

Аннотация. Представлены основные проблемы современного франковедения как одного из самых важных звеньев украинского литературоведения. Сегодняшнее франковедение репрезентируют разнообразные научные дискурсы (политические, социологические, лингвистические, собственно литературоведческие), и каждый из этих дискурсов представляет франковедческую проблематику как собственно украиноведческую в широком понимании. Ряд чрезвычайно дискуссионных проблем (от встречи/невстречи Ивана Франко с Теодором Герцлем в Вене, публикации статьи „Поэт измены” до отношения писателя к украинскому и европейскому модернизму) получают сегодня совсем другую интерпретацию, которая не является завершённой и образует в этом смысле очередную проблему. Отдельно рассмотрены вопросы, касающиеся терминологии современного франковедения.

Ключевые слова: Иван Франко, франковедение, модернизм, дискурс, литературоведческая терминология.

CONTEMPORARY FRANKO STUDIES AS A PROBLEM

Roman Mnich

roman.mnich@uph.edu.pl

*Institute of Modern Languages and Interdisciplinary Research
Siedlce University of Natural Sciences and Humanities
Żytnia 39, 08 110, Siedlce, Poland*

Abstract. The article deals with the mainstream issues of contemporary Franko Studies, one of the most important fields of Ukrainian Literary Studies. The contemporary Franko Studies includes different discourses (political, sociological, linguistic, and literary), each of which reflects the topical problems of Ukrainian Studies in a widest sense. Many controversial topics (starting with Franko’s meeting/non-meeting with Theodor Herzl in Vienna, Franko’s article “A Poet of Betrayal” and on to Franko’s attitude towards Ukrainian and European modernism) receive nowadays a different interpretation, which is not exhaustive but, on the contrary, initiating the study of another problem. The author also comments on the literary terminology used within the Franko Studies.

Key words: Ivan Franko, the Franko Studies, modernism, discourse, literary terminology.

References

1. Grabowicz G. Tryptykh pro Franka [Triptych about Franko]. In: *Teksty i masky*. Kyiv, 2005, pp. 87–152. (in Ukrainian).
2. Hrytsak Y. *Prorok u svoiï vitchyzni. Franko ta ioho spil'nota (1856–1886)* [Prophet in His Homeland. Franko and His Community (1856–1886)]. Kyiv, 2006, 632 p. (in Ukrainian).
3. Hundorova T. *ProIavlennia Slova. Dyskursiia rann'oho ukraïns'koho modernizmu. Postmoderna interpretatsiia* [The Manifestation of the Word. Discourse of Early Ukrainian Modernism. Postmodern Interpretation]. Lviv, 1997, 297 p. (in Ukrainian).
4. Hundorova T. *ProIavlennia Slova. Dyskursiia rann'oho ukraïns'koho modernizmu* [The Manifestation of the Word. Discourse of Early Ukrainian Modernism]. Kyiv, 2009, 447 p. (in Ukrainian).
5. Hundorova T. *Franko ne Kameniar. Franko i Kameniar* [Franko isn't a Kamenyar. Franko and a Kamenyar]. Kyiv, 2006, 352 p. (in Ukrainian).
6. Kiias Z., Gorelov A. *Katolicheskii modernizm nachala XX veka* [Catholic Modernism of the Early Twentieth Century]. In: *Katolicheskaiia entsiklopediia*. Moscow, 2007, vol. 3, pp. 495–499. (in Russian).
7. Malaniuk Y. *V pazurakh ratsionalizmu (Do tragedii Franka)* [In the Grasp of Rationalism (About Franko's Tragedy)]. *Students'kyi visnyk*, 1927, no. 5–6, pp. 2–6. (in Ukrainian).
8. Mnich R. *Ivan Franko i ievreïstvo* [Ivan Franko and the Jews]. In: *Na perekhresnykh stezhkakh. Ivan Franko ta ievreï's'ke pytannia u Halychyni*. Kyiv, 2016, pp. 13–34. (in Ukrainian).
9. Mnich R. *Ivan Franko i modernizm* [Ivan Franko and Modernism]. In: Simonek S. *Ivan Franko i "Moloda Muza": soromiazlyvi ta deklarovani modernisty u Halychyni kintsia 19 – pochatku 20 stolittia*. Siedlce, Wien, 2012, pp. 7–14. (in Ukrainian).
10. Pavlychko S. *Dyskurs modernizmu v ukraïns'kii literaturi* [The Discourse of Modernism in Ukrainian Literature]. Kyiv, 1997, 360 p. (in Ukrainian).
11. Pavlychko S. *Dyskurs modernizmu v ukraïns'kii literaturi* [The Discourse of Modernism in Ukrainian Literature]. Kyiv, 1999, 447 p. (in Ukrainian).
12. Pavlychko S. *Dyskurs modernizmu v ukraïns'kii literaturi* [The Discourse of Modernism in Ukrainian Literature]. In: *Teoriia literatury*. Kyiv, 2002, pp. 20–423. (in Ukrainian).
13. *Stereometriia tekstu: studii nad poetychnymy tvoramy Ivana Franka* [Text Stereometry: Studies of Ivan Franko's Poetic Works]. Lviv, 2010, 286 p. (in Ukrainian).
14. Tykholoz B. *Filosofs'ka liryka Ivana Franka: Dialektyka poetychnoiï refleksii* [Philosophical Poetry of Ivan Franko: Dialectics of Poetic Reflection]. Lviv, 2009, 320 p. (in Ukrainian).
15. *Ukraïns'ka Zahal'na Entsykl'opediia. Knyha znannia v 3-okh tomakh* [Ukrainian General Encyclopedia. Knowledge book in three volumes]. Lviv, Stanyslaviv, Kolomyia, 743 p. (in Ukrainian).

16. Fähnders W. *Avantgarde und Moderne 1890–1933*. Stuttgart, Weimar, 1998, 318 p.
17. Heibrink L. Die Moderne als Projekt der historischen Zeit. In: *Konzepte der Moderne*. Stuttgart, Weimar, 1999, pp. 544–564.
18. Klinger C. Modern/Moderne/Modernismus. In: *Ästhetische Grundbegriffe. Historisches Wörterbuch in sieben Bänden. Band 4*. Stuttgart, Weimar, 2002, pp. 121–167
19. Korniejenko A. *Ukraiński modernizm. Próba periodyzacji procesu historycznoliterackiego*. Kraków, 1998, 319 p.
20. *Literatur. Schriftsteller, Werke, Epochen, Sachbegriffe ; 3. Auflage*. Mannheim, 2007, 959 p.
21. Lorenz D. *Wiener Moderne*. Stuttgart, Weimar, 2007, 230 p.
22. Mnich R., Blashkiv O. Between Fairytale and History: the Image of Prince Sviatoslav in the Dramatic Fairytale by Ivan Franko “The Dream of Prince Sviatoslav”. *Theatre et drame musical : Revue Européenne Bilingue. Société Internationale d’Histoire Comparée du Théâtre, de l’Opéra et du Ballet. Publication semestrielle*, 2005, no. 6, pp. 49–58.
23. Mnich R. Iwan Franko und Theodor Herzl: Über eine nicht stattgefundene Begegnung in Wien im Winter 1893. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, 2009, Band 55, pp. 235–243.
24. Mnich R. Ivan Franko i evreistvo [Ivan Franko and the Jews]. *MORIIA : Al'manakh obshchestvennoi organizatsii “Obshchinnyi dom evreiskikh znanii Moriiia”*, 2011, no. 12 (5771), pp. 105–118. (in Russian).
25. Mnich R. Ivan Franko i ievreistvo [Ivan Franko and the Jews]. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, 2010, Band 56, pp. 99–108. (in Ukrainian).
26. Sadger I. Seelentiefen. *Die Zeit*, no. 135, Samstag, 1. Mai 1897, pp. 70–72.
27. Simonek S. *Ivan Franko und die “Moloda Muza”. Motive in der westukrainischen Lyrik der Moderne*. Köln, Weimar, Wien, 1997, 446 p.

Suggested citation

Mnich R. Suchasne frankoznavstvo iak problema [Contemporary Franko Studies as a Problem]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2016, no. 94, pp. 48–67. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 27.08.2016 р.